

Mardjan Seighali vluchtte dertig jaar geleden vanuit Iran naar Nederland. Omdat ze zich in haar thuisland uitsprak voor politieke en sociale vrijheid werd ze opgepakt en opgesloten. Nu is ze mede vanuit haar functie als directeur van de Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF een voorvechter in de strijd voor vrijheid en kansengelijkheid van nieuwe Nederlanders: 'Ik weet wat niet vrij zijn met je kan doen, hoe het je identiteit kan afpakken.'

door David Nieuwe Weme

Foto: MonaVid Fotografie

Mardjan Seighali

'Mijn ervaringen hebben mij geholpen de waarde van de mens en vrijheid beter in te zien'

Mardjan Seighali leidt mij naar een zonovergoten serre, uitkijkend op een weelderige tuin in Almere. Zittend aan tafel vertelt Seighali hoe zij haar trauma heeft omgezet in daadkracht: een verhaal over gevangenschap, vrijheid en het realiseren van dromen. Haar vader betaalde smartengeld aan de Iraanse overheid om haar vrij te laten. Met haar ouders sprak ze nooit over haar tijd in de gevangenis, dat lieten ze niet toe. Nu ze zelf twee zonen heeft doet ze het anders.

De revolutie

In 1979 vindt er een revolutie plaats in Iran. De zittende Sjah wordt afgezet waarna het land langzaam richting een streng islamitisch regime kantelt onder de ayatollah Khomeini. Hij zou eerlijke verkiezingen uitschrijven, maar al snel bleek dat die er nooit zouden komen. In die korte periode van politieke schijnvrijheid was Seighali

als zestienjarige actief voor de jongerenafdeling van een socialistische partij. Toen Khomeini de Islamitische Republiek Iran uitriep bleek heel snel dat die politieke activiteit haar dood kon worden.

'Opeens veranderde de situatie in een griezelige, vijandige situatie', aldus Seighali. 'Kritische geluiden waren niet meer toegestaan. Opeens was je vogelvrij voor de overheid. Zo geleidelijk als ik mij bewust werd van vrijheid, zo abrupt werd het mij afgenomen. Ik ben toen een tijd ondergedoken'. Nadat Seighali een tijd ondergedoken had gezeten, ging ze weer bij haar ouders in Rasjt wonen. Het gevaar van repressie bleek niet geweken. Midden in de nacht werd Seighali van haar bed gelicht en geblinddoekt afgevoerd naar de gevangenis. Hier zat ze anderhalf jaar vast, werd ze gemarteld en wist ze elke dag niet of ze de volgende zou halen. Haar vader kocht

haar vrij en stemde in met de voorwaarden dat ze zou trouwen en niet zou werken of studeren. Ze kwam thuis, maar was niet vrij.

In het boek Tot op de dag schrijf je dat er bij jouw ouders thuis niet werd gepraat over jouw tijd in de gevangenis.

Waarom niet?

‘Allereerst denk ik dat dat cultureel bepaald is. Er wordt over ongemakkelijke onderwerpen niet gepraat. Er heerste een stigma op het onderwerp. Het tweede punt is simpelweg de grootte van de pijn. De pijn was meer dan wat mijn ouders ooit hadden kunnen verdragen. Voor mij was het al te groot om te verdragen, laat staan voor mijn ouders. Ooit nam ik het woord “gevangenis” in de mond tijdens het eten, ik had de behoefte om mijn verdriet te delen. Mijn vader sloeg hard met vlakke hand op tafel, keek mij strak aan en zei: “We praten hier niet over”. Hij heeft het regime betaald om mij vrij te laten, maar ik weet nog steeds niet wat is de prijs van de deal of het pact is geweest. We hebben er nooit over gesproken. Nu kan dat ook niet meer, hij is overleden.’

Die vlakke hand op tafel, staat die symbool voor hoe jij je moest gedragen na jouw vrijlating?

‘Ja. Ik stond volledig alleen in wat ik heb doorstaan. Ik moest trouwen, hetgeen een onderdeel van het pact was, mocht niet studeren en werken en ik had een meldingsplicht. Mijn leven werd volledig gecontroleerd door de staat. Aan de andere kant dachten mijn ouders: ze had ook geëxecuteerd kunnen worden. Later kreeg ik begrip voor, en inzicht in hun situatie. Mijn ouders hadden ook pijn, ook een trauma. Ik was teleurgesteld en boos dat mijn ouders er niet met mij over praatten, maar nu besef ik dat ze er gewoon niet over konden praten. Voor mijn pijn was geen ruimte in de samenleving, dus ook niet in huis. Stel je voor dat ze me de ruimte hadden geboden om er over te praten. Ik denk dat kennis van wat ik had meegemaakt te heftig zou zijn geweest voor hen om te verwerken. Die pijn die nooit besproken is en niet verwerkt kon worden vind je bij veel getraumatiseerde generaties.’

Als je het boek gesloten houdt, kan de pijn van generatie op generatie over worden gedragen

Praat jij er met jouw zonen over?

‘Mijn boek is opgedragen aan “mijn mannen”, mijn twee zonen en man. Ik leerde tijdens een van mijn studies in Nederland, Maatschappelijk Dienstverlening, dat het

heel belangrijk is open te zijn over wat jou pijn doet in het leven. Als je het boek gesloten houdt, kan de pijn van generatie op generatie worden overgedragen. Ik besloot om in plaats van onvrijheden door te geven, juist vrijheid door te geven. Bovendien heb ik niet zoveel opgeofferd om het boek vervolgens gesloten te houden. Mijn zonen heb ik altijd verteld: “Jullie ouders zijn gevluht, ik heb de gevangenis gezeten”.

De vrijheid

Na meerdere mislukte pogingen om te vluchten met haar twee zoontjes, lukt het Seighali om in 1990 Nederland te bereiken. Wat haar drijft is een verlangen naar vrijheid. De vrijheid die ze langzaam uit de Iraanse samenleving zag verdwijnen.

Murat Isik recenseert jouw boek als ‘Een verhaal over onstillebare honger naar vrijheid’. Waar komt die honger vandaan?

‘Vrijheid is een mysterieus thema en moeilijk om te duiden. Voor mij geldt dat een gebrek aan vrijheid een verlamdend effect heeft op je leven. Je gedachten worden beheerst en gestuurd door de restricties in je leven. Denken beïnvloedt weer jouw manier van spreken en hoe je in het leven staat. Wat is de waarde van leven als je je gedachten niet kan uitspreken of uitdragen? Je gaat je gevangen voelen in je gedachten.’ Ze kijkt over haar linker en rechter schouder de tuin in, alsof ze iemand probeert te betrappen op het afluisteren van ons gesprek. ‘Vrijheid zit in zo veel kleine, subtiele dingen. Het boek lezen dat je wil lezen, het interpreteren zoals je het wil interpreteren. Mogen dansen en zingen. Dat werd in Iran verboden omdat het een vrolijkheid is die niet door de islam wordt toegestaan. Ook de kleding die je draagt wordt bepaald, dat is ultieme onvrijheid. Je leven wordt bepaald door de staat en die is geïnspireerd door religie. Ik weet wat onvrijheid met je kan doen, hoe het je kan belemmeren en je identiteit kan afpakken. Ik wil mijn eigen stem kunnen laten horen, en daarom ben ik gevluht.’

De verbinder

Seighali ervaart dat er in de Nederlandse samenleving, net als bij haar thuis, vrijheid is om met elkaar in debat te gaan, om een kritisch geluid te laten horen. Met behulp van het UAF heeft ze haar tweede studie weten af te ronden en bekleedt ze nu meerdere maatschappelijke functies. Ze won ook de Comeniusprijs. De jury beschreef haar als ‘verbinder’ en ‘inspirator’. ‘Vrijheid is iets kunnen betekenen voor jou en je omgeving’, aldus Seighali. ‘Als directeur van het UAF is het mijn missie om nieuwe Nederlanders de kans te bieden om zich naar hun volle potentieel te ontwikkelen.’ Deze missie vraagt

Foto: Renko de Waal/ANP

Mardjan Seighali

Ik wil mijn eigen stem kunnen laten horen, en daarom ben ik gevlucht

om veranderingen van denken in de maatschappij. Hier loopt Seighali ook tegen uitdagingen aan. 'De grootste uitdaging zit niet zozeer in het aanpassingsvermogen van nieuwe Nederlanders: ze willen graag onderdeel van de samenleving zijn. Onze cliënten zijn dankbaar voor de kansen, ze voelen de behoefte om terug te geven aan de samenleving, *giving back*. De grote uitdaging zit juist aan de ontvangende kant. Veel organisaties denken: een vluchteling met trauma, die willen we niet. Ook taal en cultuur zijn een probleem. Binnen de Nederlandse bedrijfswereld wordt momenteel een uitgebreide dialoog gevoerd over diversiteit en inclusie, men wil een weerspiegeling zijn van de samenleving. Maar er heerst koudwatervrees als het gaat om echt kansen bieden aan nieuwe Nederlanders. Bedrijven en organisaties worden gedreven door cijfers en quota, maar het ontbreekt hen aan kennis om Nieuwe Nederlanders echt mee te laten draaien.'

Hoe ben jij zelf die uitdaging aangegaan om als professional aan de slag te gaan toen jij in Nederland aankwam?

'Ik heb een drive in mijn leven. Wat mij beweegt is de mens. Mijn ervaringen hebben mij geholpen de waarde van de mens en vrijheid beter in te zien. Ik wil mensen zien opbloeien, hun doel zien bereiken. Dat geeft mij voldoening. Om mensen op die manier te helpen moest ik eerst studeren. Door het UAF was dat mogelijk. Wat ik in Iran niet mocht, kon ik hier wel realiseren. Ik ben

ontzettend dankbaar voor deze kans. Nu probeer ik als directeur van diezelfde organisatie iedereen een gelijke kans te bieden op een droombaan. Ik heb grote offers moeten brengen om hier te kunnen staan. Maar de bijdragen die ik mag leveren aan de samenleving geven me veel energie.'

Haar hele leven lang spreekt Seighali zich uit wanneer ze dit nodig vindt. In Iran deed ze dat met het risico van de dood. In Nederland kan ze vrijuit spreken, hoewel ze mensen daarmee soms tegen het zere been kan stoten: 'In mijn werk pas ik "zachtheid" en "hardheid" toe. Een zakelijke gesprek betekent dat je ook kritisch mag zijn. Verbinder zijn betekent ook durven om ongemakkelijke onderwerpen aan de orde te stellen, mensen durven aanspreken en juist de vinger op de zere plek leggen. Nederland is een vrij land en daar zijn we trots op. Maar vrijheid komt niet vanzelf. Je moet er elke dag aan werken, op reflecteren.'

De liefde

Aan het einde van het interview bespreken we poëzie. Uit haar boekenkast haalt ze een boek van fors formaat, van de Iraanse volksdichter Hafez, met prachtig ingelegde kaft. 'Dit is mijn Hafez', zegt ze terwijl ze vertederd naar het werk kijkt, 'elk huis in Iran heeft er een'. Zelf dicht ze ook: 'Poëzie geeft lenigheid aan de taal en de vrijheid om iets van meerdere perspectieven te zien. Die rijkdom vind ik een hele verademing.' Op de vraag of bij haar, net als bij Hafez, liefde een centraal thema is, antwoordt ze zonder aarzelen: 'Zeker, liefde doorgeven, liefde voor de mens.'

David Nieuwe Weme – Onderzoeker/beleidsadviseur bij ARQ International